

KUIVAINE SÖÖMUST MÕJUTAVAD TEGURID

Mida rohkem sööb lehm varases laktatsioonistaadiumis, seda rohkem piima on ta võimeline laktatsiooni jooksul tootma ja seda suuremat kasumit võib loomapidaja oodata. Seda põhimõtet arvestades on väga oluline saavutada lehmade optimaalne kuivaine söömus enne poegimiseelset perioodi ja laktatsiooni alguses. Põhjuseks on asjaolu, et kui looma elatustarve on täidetud, annab iga söödud kuivainekilo, mida lehm varases laktatsioonistaadiumis tarbib, piisavalt energiat ~2 kg piima tootmiseks. Lisaks sellele, mida kõrgem on lehma toodang laktatsiooni alguses, seda suurem on ka tema laktatsioonitoodang.

Kuivaine söömus määrab toitainete kontsentratsiooni ratsioonis

Lehmad vajavad kõiki toitaineid kindlas koguses. Iga toitaine kontsentratsioon ratsioonis sõltub sellest kui palju sööda kuivainet loom on võimeline sööma. Keskmiselt on piimalehm võimeline tarbima sõltuvalt kehakaalust ja toodangust 3–4 kg sööda kuivainet iga 100 kg kehamassi kohta.

Ratsiooni koostamisel tuleks arvestada loomagrupi keskmise kaalu ja oletatava kuivaine söömusega. Kui lehma kuivaine söömus tõuseb 20 kilolt 22 kilole, võib sööda energiasisaldus olla ~10% madalam, selleks et looma energiatarve sama piimatoodangu korral oleks kaetud.

Mis juhtub kui kuivaine söömus jääb arvestuslikust madalamaks?

Sel juhul ei saa loomad toitaineid neile vajalikus koguses, nende toodang langeb, nad hakkavad kasutama kehavarusid ning kõhnuvad. Lühidalt tähendab see, et lehmad ei lüpsa enam loodetud tasemel. Selline toodangulangus ei pruugi ilmnedagi mitte käesoleval laktatsioonil, vaid alles järgmisel, kui loomadel ei jätku enam kehavarusid, et toetada kõrget toodangut laktatsiooni alguses.

Näiteks kui kuivaine söömus langeb ca 2 kg, siis täisratsioonilisest segasöödast saadud energiakogus väheneb võrdset energiakogusega, mis on vajalik ~5 kg piima tootmiseks.

Kuivaine söömust mõjutavad tegurid

KESKKOND

Õhutemperatuur ja –niiskus. Kuumastressis loomad söövad vähem. Sõltuvalt õhuniiskusest võib lehmadel kuumastress tekkida juba 21° C juures. Olukorda saab muuta, parandades ventilatsiooni söötmissaladel, lüpsiplatsi ootealadel ja puhkealadel. Kindlasti on abiks ka vihmute kasutamine lautades. Kuumastressi vähendamine, eriti poegimiseelsetel perioodil, aitab tõsta söömust enne poegimist ja ära hoida probleeme, mis võivad tekkida poegimisel ja pärast poegimist. Meeles tuleks pidada sedagi, et nii kinnis- kui lüpsvad lehmad vajavad karjamaal päikese eest varjumise võimalust.

Söödafront. Lehma kohta tuleks söödafronti arvestada 60–75 cm, poegimiseelsetele ja äsjapoeginud loomadele 90 cm. Sellisel juhul ei ole söödafront looma kohta piiratud ning segamatult saavad toituda ka tagasihoidlikumad vanemad lehmad ja esmaspoegijad. Loomapidaja eesmärk peaks olema, et söödale pääsevad vabalt ligi korraka kõik loomad.

Söödakäik. Söödaküna või –käigu põhi peaks olema sile, sest sööda haaramisel eelistavad lehmad siledat pinda karedale. Söödakäik tuleks vanadest söödajäädikdest puhastada vähemalt 1 kord päevas.

Asustustihedus ja puhkeala. Lehmad eelistavad lamamist söömisele. Kõik faktorid, mis vähendavad lehmade lamamisaega (näiteks liiga vähe puhkekohti, külmad, märjad ja/või liiga väikesed asemed), mõjuvad negatiivselt söömusele. Allapanu tuleks kasutada ka juhul, kui asemed on kaetud mattide või

madratsitega. Reegel on, et mida mugavamalt loom ennast tunneb, seda parem on tema isu ja toodang.

RATSIOON

Koostis ja söötmisajad. Lehmade ratsiooni tuleks muuta nii harva kui võimalik ja neid tuleks sööta alati samal ajal. Söötes lehma, söödetakse kõigepealt vatsa mikroobe, kes siis omakorda lehma söödavad. Ratsiooni muutmisel ei tohiks teha järske muudatusi, mikseriga söötmisel peaksid kõik "hunnikud" olema võimalikult sarnase koostisega. Kuivaine söömüst vähendavad ratsiooni kõrge tärklisesisaldus ja liiga "märg" ratsioon. Optimaalne ratsiooni niiskusesisaldus on 40–60%. Kui põhisisaldus kuivainesisaldus muutub, tuleks kohe korrigeerida ka ratsiooni.

Koresööda kvaliteet. Kvaliteetse, hea seeduvusega koresööda kuivaine söömüst on parem kui madala kvaliteediga koresöödal. Kuivaine söömüst langeb kui koresööda happes lahustuva kiu osakaal on kõrge. Madala kvaliteediga koresööt ei läbi vatsa piisavalt kiiresti ja söömüst langeb.

Sööda kuumenemine. Eriti kuumal ajal tuleks sööta söödakäigus segada vähemalt 2 korda päevas, mikseri kasutamisel tuleks valmis sööt loomadele ette anda **koheselt**.

Söödale ligipääs. Lehmadel peaks olema vaba juurdepääs söödale 22 tundi ööpäevas. Lehmad toituvad 9–14 korda ööpäevas, millest suuremad kogused söövad nad lüpsilt tulles ja värske sööda etteandmisel. Sellega tuleks arvestada söötmissaegade planeerimisel.

Sööt söödakäigus enne järgmist söötmist. Normaalne on, et umbes 3–5% söödast jääb enne uut söötmist künasse. Kui künad on enne järgmist söötmist tühjad või on söömata sööda kogus märgatavalt suurem, tuleks etteantava sööda koguseid korrigeerida. Selline rutiin peaks olema laudas sisse seatud igapäevaselt.

LEHM

Toodang. Piimatoodang on üks peamisi lehma söömuse mõjutajaid. Piimatoodangu tõustes vajab lehm rohkem toitaineid, et toetada toodangu tõusu. Seega söövad lehmad rohkem selleks, et katta suurenenud toitainetarvet.

Laktatsioonijärk. Pärast poegimist tõuseb söömüst küllalt kiiresti. Kanada farmides tehtud uuring näitab, et täiskasvanud lehmad saavutavad kuivaine söömuse maksimumi 8 nädalat, esmaspoegijad aga 14 nädalat pärast poegimist. Laktatsiooni jooksul langeb söömüst koos piimatoodangu vähenemisega.

Vanus. Esmaspoegijad söövad vähem kui täiskasvanud lehmad. Põhjuseks on sageli asjaolu, et nad paiknevad karja/grupi hierarhias madalamal ja söödaküna juures jäävad suurematele ja vanematele loomadele alla konkurentsisis söödakoha pärast.

Kehakonditsioon poegimisel. Liiga heas konditsioonis loomad (üle 3,5) söövad pärast poegimist vähem. Kinnijätmisel peaks loomade konditsioon olema vahemikus 3,25–3,5 ja seda tuleks hoida samal tasemel kuni poegimiseni.

Kehakaal. Suuremad lehmad söövad rohkem kui väiksemad ja seda isegi juhul kui nende piimatoodang on väiksemate loomadega võrdne.

Infolehe koostamisel on kasutatud USA Kentucky Ülikooli interneti kodulehel avaldatud materjale